

In dit nummer

- Up-to-date blijven bij de beoordeling van bestrijdingsmiddelen
- Convention on Biological Diversity en Nederlandse taakstelling
- Landbouw en milieu in transitie; debat over ambities voor Nederland
- Milieu- en Natuurplanbureau en WOT Natuur & Milieu houden kennismarkt
- Verschenen publicaties

Wot's new is een uitgave van de eenheid WOT Natuur & Milieu, onderdeel van Wageningen UR. Deze Nieuwsbrief bevat informatie over alle wettelijke onderzoekstaken natuur en milieu.

Redactie: Wichertje Bron & Bram ten Cate
WOT Natuur & Milieu
Postbus 47, 6700 AA Wageningen
Tel. (0317) 47 78 44
E-mail: info.wnm@wur.nl
Internet: www.wotnatuurenmilieu.wur.nl

Abonnement

Aan- of afmelden voor de Nieuwsbrief kan uitsluitend via bovenstaand mailadres. Informatie uit deze Nieuwsbrief mag worden overgenomen mits de bron wordt vermeld.

Nummer 11 van de Nieuwsbrief verschijnt in mei 2007.

Up-to-date blijven bij de beoordeling van bestrijdingsmiddelen

Geert van Duinhoven

Als de overheid aan een bedrijf toestemming geeft om een bestrijdingsmiddel op de markt te brengen, dan wil de overheid dat uiteraard graag correct doen: de afweging om de toestemming al dan niet te verlenen, moet zorgvuldig gebeuren. Het onafhankelijke bestuursorgaan College voor de Toelating van Bestrijdingsmiddelen (CTB) is met die taak belast. De WOT Natuur & Milieu zorgt er voor dat het CTB over goed onderhouden versies van de benodigde beoordelingsmethoden beschikt.

Als een bedrijf een nieuw bestrijdingsmiddel op de markt brengt, moet het middel aan allerlei voorwaarden voldoen. Een daarvan is bijvoorbeeld dat het middel geen schade toebrengt aan het milieu. Als het bedrijf kan aantonen dat het middel aan alle gestelde voorwaarden voldoet, dan keurt het College voor de Toelating van Bestrijdingsmiddelen het middel goed en is het gebruik en de verkoop toegestaan. Maar hoe weet het bedrijf nu of de beoordeling goed is uitgevoerd en of alle gebruikte beoordelingsmethoden (modellen) wel betrouwbaar zijn? En hoe weet de burger dat het ene bedrijf niet wordt voorgetrokken ten nadele van een ander bedrijf?

Drie dikke ordners liggen voor Werner Pol: het is de Handleiding Toelating Bestrijdingsmiddelen. Werner Pol werkt bij de afdeling van het CTB die zich bezig houdt met kennisbeheer, -ontwikkeling, en -uitwisseling. In de handleiding staat precies vermeld welke gegevens een bedrijf moet leveren om te kunnen beoordelen of een middel aan de eisen voldoet. Het handboek bevat allerlei procedures, voorschriften en te gebruiken modellen. Deze beoordelingsmethodiek voldoet aan de nieuwste inzichten uit de wetenschap, vertelt Pol. "Het is de overheid, en dus ook ons, er alles aan gelegen om een zo transparant mogelijke beoordelingssystematiek te hebben. Niemand zit te wachten op bezwaarprocedures achteraf omdat de beoordeling niet goed of onvolledig zou zijn uitgevoerd. Dus dit handboek passen wij voortdurend aan de nieuwste inzichten aan. En als

wij in een procedure een kennislacune vinden, willen wij uiteraard die lacune opgevuld zien. En soms komt de wetenschap zelf met nieuwe kennis die wij graag in onze beoordelingssystematiek willen inpassen."

Onderhoud en kwaliteitsborging

En op dat moment komt de WOT Natuur & Milieu in beeld, want de gebruikte modellen moeten goed onderhouden worden en de kwaliteit van de modeluitkomsten moet goed geborgd zijn. Erik van den Berg van Alterra werkt voor de WOT Natuur & Milieu aan deze modellen en draagt mede zorg voor het onderhoud en de kwaliteit van de modellen. Het

Werner Pol (links) en Erik van den Berg (rechts): "We willen een zo transparant mogelijke beoordelingssystematiek hebben".

onderhoud houdt onder meer in dat als er een fout in het softwarepakket zit, dit wordt gemeld aan de gebruikers en dat dit probleem wordt opgelost. Voor elke nieuwe versie moeten controles op het gebruik van het pakket en de modelkwaliteit worden uitgevoerd en gerapporteerd.

Kennislacunes en uitdagingen

Een van de actuele kennislacunes waar Werner Pol het over heeft, is de uitspoeling van stoffen naar het grondwater. Tot nu toe gaan de modellen ervan uit dat de bodem een homogeen geheel is waar stoffen gewoon via een homogeen systeem van poriën naar beneden kunnen uitspoelen. Maar in de praktijk hebben we natuurlijk te maken met bijvoorbeeld scheurende kleigronden, waarin stoffen deels via de scheuren snel naar het oppervlaktewater getransporteerd kunnen worden. Je kunt je voorstellen dat dit invloed heeft op de beoordeling van effecten van nieuwe bestrijdingsmiddelen in het milieu. Dus proberen we de effecten van heterogeniteit in de bodemstructuur op het transport in de grondwatermodellen te brengen. Het inbedden zelf van dit soort nieuwe kennis valt buiten de WOT Natuur & Milieu, maar het goed onderhouden van de modellen die deze processen beschrijven, is wel een taak van de WOT Natuur & Milieu. Uiteindelijk moet die nieuwe kennis worden verwerkt in het handboek, dat daarmee wel weer wat dikker wordt, maar ook vollediger."

Alg, vlo en vis

Uiteraard is zo'n handboek nooit helemaal af, meent Pol. "Er komt niet alleen voortdurend nieuwe kennis, maar ook de bestrijdingsmiddelen zelf veranderen, hebben andere eigenschappen, andere omzettingsproducten die je moet onderzoeken etc. We hebben dan ook niet de illusie om ooit klaar te zijn met het handboek. De wetenschappelijke ontwikkeling en het onderhoud van de modellen zullen altijd nodig blijven. Dat proberen wij uiteraard ook te sturen in overleg met de WOT Natuur & Milieu en het ministerie van LNV. Als wij kennislacunes constateren, proberen wij LNV zo ver te krijgen dat ze onderzoek uitzet bij de instituten zodat de benodigde kennis beschikbaar komt."

"Zo ga ik binnenkort praten met LNV over de tot nu toe gebruikte toetsorganismen. Bestrijdingsmiddelen worden altijd getoetst aan de hand van proeven met alg, watervlooiën en vis. Dat lijkt een goede maat op te leveren voor de toxiciteit van stoffen voor alle diersoorten. Maar uit literatuur blijkt dat sommige diersoorten misschien gevoeliger zijn dan deze drie diersoorten, zodat je met de beoordeling toch onjuiste inschattingen maakt. Zoiets willen wij natuurlijk uitgezocht hebben en ik hoop dat dit op een gegeven moment via onderzoeksprogrammering weer bij ons in nieuwe kennis en modellen terecht komt."

Export van kennis

Een andere ontwikkeling waar het CTB, en daarmee ook de WOT Natuur & Milieu middenin zit, is de Europese harmonisatie van de beoordeling en toelating van bestrijdingsmiddelen. Pol: "Tot enkele jaren geleden had elke lidstaat haar eigen procedures. Maar met de Europese richtlijn voor de toelating van bestrijdingsmiddelen zijn we bezig om dat beter op elkaar af te stemmen. Nu blijkt dat Nederland een voor-sprong heeft op het gebied van modelontwikkeling en het maken van beoordelingssystematieken. In de Europese regels worden dus veel van onze modellen opgenomen. Dat betekent tegelijkertijd ook dat zowel het CTB als ook de WOT Natuur & Milieu veel energie moeten steken in de communicatie over de modellen."

Zo is er in Europees verband een aantal FOCUS werkgroepen actief. Van den Berg: "Deze werkgroepen bekijken hoe bepaalde aspecten van de milieubeoordeling uitgewerkt kunnen worden en hoe modellen, in ons geval bijvoorbeeld het Alterra/MNP/RIVM model FOCUS_Pearl, gebruikt kan worden voor deze beoordeling. En zelfs buiten Europa worden de Nederlandse modellen en aanpak gevolgd. Pol: "Deze drie ordners liggen inmiddels ook al in China. Het feit dat ze dus overal worden gebruikt, zegt wel iets over de kwaliteit er van. Wij als CTB maar ook de WOT Natuur & Milieu zullen er dus aan moeten blijven werken om de kwaliteit en actualiteit op een hoog niveau te houden."

Convention on Biological Diversity en Nederlandse taakstelling

Dick Melman & Mark van Veen

Het verlies aan biodiversiteit is een wereldwijd onderkend probleem. De Convention on Biological Diversity (CBD) bundelt de ambitie van circa 170 landen om dit verlies tot staan te brengen. Het Milieu- en Natuurplanbureau heeft samen met Wageningen UR de Nederlandse situatie op een rijtje gezet.

De CBD is in 1992 te Rio de Janeiro door alle deelnemende landen ondertekend. In 2002 is in Johannesburg afgesproken dat de afname aan biodiversiteit in 2010 geremd moet zijn. De Europese Unie - en dus ook Nederland - hanteert een zwaardere doelstelling: de afname aan biodiversiteit moet in 2010 gestopt zijn. Om de afname en de gevolgen voor de mens in beeld te brengen, zijn in internationaal verband 15 indicatoren ontwikkeld. Daarmee moet het mogelijk zijn de ontwikkelingen in de verschillende landen te vergelijken. Naast de biodiversiteit zelf wordt ook aandacht

Foto: De Vlinderstichting Menk Bosma

geschonken aan de milieufactoren die de biodiversiteit bepalen, aan 'goods and services', aan het ecosysteem in zijn geheel, aan de maatschappelijke betrokkenheid en aan het budget dat we hiervoor vrij maken.

De vraag is nu: halen we de taakstelling? Die vraag houden we nu nog even spannend. Vorig jaar heeft het MNP samen met Wageningen UR de Nederlandse situatie zo goed mogelijk op een rijtje gezet. Daaraan hebben diverse deskundigen van Alterra, maar ook van LEI, ASG, Imares en CLM een bijdrage geleverd. Hun bevindingen zijn in basissrapporten neergelegd. Dit werk wordt dit voorjaar afgerond. Op basis hiervan werken we momenteel aan een brochure die voor buitenstaanders gemakkelijk toegankelijk is. Daarbij gaan we in op de ontwikkeling van de volgende indicatoren:

- de Nederlandse biodiversiteit, aantal bedreigde soorten (incl. die binnen de landbouw)
- het grondgebruik
- de landbouwkundige exploitatie
- het gebruik van de zee
- de invloed van klimaatverandering
- de biologische globalisering, verschijning van exoten
- vermessing, verdroging
- de omvang en kwaliteit van natuurgerichte inspanningen (reservaten, verbindingzones, beheer, wet- en regelgeving)
- de betrokkenheid van de bevolking
- het budget dat aan biodiversiteit wordt besteed.

Door de brede invulling van het begrip biodiversiteit komen er verschillende boodschappen uit

de indicatoren. Dat maakt het lastig een eenduidig antwoord te geven op de vraag of we de achteruitgang van biodiversiteit stoppen. Een dergelijke brede exercitie is nog nergens uitgevoerd, maar maakt het werken eraan boeiend. Inhoudelijk is het heel spannend om te weten of Nederland zijn taakstelling waar kan maken. Daarbij is niet onbelangrijk te bedenken dat Nederland een van de rijkste landen ter wereld is, een land waar (relatief) administratief de zaak goed op orde is en de biodiversiteit ernstig is aangetast. Als Nederland er niet in slaagt om inzichtelijk te maken wat er aan de hand is en om de ontwikkeling te keren: welk land dan wel?

De brochure over de CBD-2010 verschijnt dit voorjaar als een uitgave van het MNP te Bilthoven.

Landbouw en milieu in transitie; debat over ambities voor Nederland

Jennie van der Kolk

Op 8 december 2006 is onder leiding van Aart van Cooten een debat gehouden bij het Ministerie van LNV in Den Haag met als thema: 'Wat zijn de ambities van Nederland voor het milieu in het proces naar een (meer) duurzame landbouw'. Aanleiding voor het debat was het uitkomen van de WOT-studie 2 'Landbouw en milieu in transitie'.

De belangrijkste conclusie uit deze studie is dat het milieu in de laatste jaren steeds minder

belast is, maar dat realisatie van de langetermijndoelen nog niet in zicht is. Vertegenwoordigers van de ministeries van LNV en VROM, en het Milieu- en Natuurplanbureau waren het er over eens dat een transitie nodig is om die langetermijn-milieudoelen te halen. Maar mogelijk moeten de doelen worden bijgesteld, en moet meer rekening worden gehouden met andere waarden in de maatschappij, zoals dierenwelzijn en economische draagkracht van een gebied. Transitiebeelden zijn van groot belang voor het stellen van doelen voor een transitie. Maar voor het maken van dit soort beelden is het nood-

zakelijk om het hele krachtenveld rondom de landbouw te kennen.

Ook is er gesproken over de rol van overheid in de transitie. De deelnemers waren het hier niet over eens: moet zij sturen op normen, sturen op doelen, of moet zij juist een faciliterende rol op zich nemen? Wel werd geconcludeerd dat bij regionale differentiatie van doelen, de bereidheid van actoren groter is om mee te werken aan het bereiken van die doelen. In een vervolgproject zullen we aandacht besteden aan de samenhang en interactie van de verschillende milieunormen.

Milieu- en Natuurplanbureau en WOT Natuur & Milieu houden kennismarkt

Harm Houweling

Het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) en de WOT Natuur & Milieu houden op 22 maart 2007 bij het MNP in Bilthoven een Kennismarkt. Op deze markt worden vraag en aanbod rond de resultaten van het Onderbouwend Onderzoek van Wageningen UR voor het MNP bij elkaar gebracht.

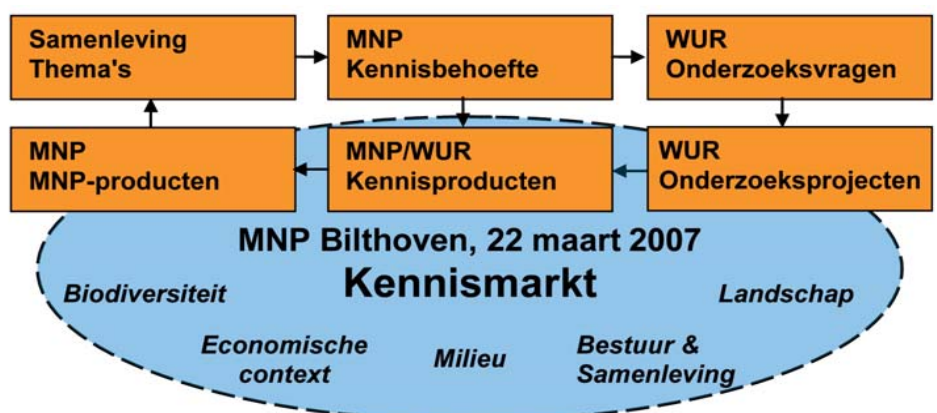
Onderzoekers van Wageningen UR presenteren aan de hand van posters de resultaten van het onderzoek uit 2006 voor de makers van de MNP-producten en alle andere geïnteresseerde MNP-medewerkers; Wat zijn de belangrijkste bevindingen, wat zijn de toepassingsmogelijkheden, wat is er al (in concept) gerapporteerd in WOT-werkdocumenten, rapporten en studies, wat komt er nog aan, wie hebben het onder-

zoek uitgevoerd en bij wie kan worden aangeklopt voor verdere kennisuitwisseling?

De kennismarkt wordt georganiseerd door de Programma Commissies (Natuur en Milieu) die het onderbouwend onderzoek coördineren en

de schakel vormen tussen het WUR-onderbouwend onderzoek en de MNP-producten.

Meer informatie is te verkrijgen bij het secretariaat van de WOT Natuur & Milieu: info.wnm@wur.nl

Verschenen publicaties

Ontwikkeling model LARCH

LARCH beoordeelt de ruimtelijke kwaliteit van een landschap voor het behoud van faunasoorten. Bij het gebruik van LARCH wordt uitgegaan van potentiële leefgebieden. Deze leefgebieden worden gebaseerd op structuurkenmerken uit basisbestanden, bijvoorbeeld de begroeiingstypenkaart. De laatste jaren is het gebruik van LARCH erop gericht om andere factoren mee te nemen in het bepalen van potentiële leefgebieden. In deze studie is nagegaan hoe men hiervoor regressie- en habitatgeschiktheidmodellen kan gebruiken.

Voor de soortgroepen vogels en vlinders zijn regressiemodellen ontwikkeld. Het blijkt dat regressiemodellen een uitstekend middel zijn om landsdekkende kaartbeelden te kunnen

genereren uit onvolledige data. Voor de soortgroepen reptielen en zoogdieren zijn habitatgeschiktheidmodellen (HSI-modellen) ontwikkeld. Het blijkt dat de eerste eenvoudige modellen al een goed beeld geven van de potentiële verspreiding van de soorten.

De twee typen modellen leveren verschillende resultaten. De regressiemodellen geven een beeld van de actuele verspreiding. De HSI-modellen geven een beeld van de ecologische condities. Voor het gebruik binnen de graadmeter Natuurwaarde zijn zowel de actuele aantallen als de ecologische condities belangrijk. Soms zijn de condities van een soort op orde, terwijl de actuele aantallen achter blijven en visa versa. Een graadmeter gebaseerd op actuele verspreiding is

noodzakelijk voor het monitoren van de huidige kwaliteit van de natuur. Een graadmeter gebaseerd op het modelleren van condities kan gebruikt worden voor scenariostudies. Bij het gebruik van soortmodellen moet men duidelijk nagaan of het type model geschikt is voor de beoogde toepassing. Voor de ontwikkeling van soortmodellen moet de keuze voor het type model afhangen van de toepassing die het meest gebruikt wordt.

Meer informatie:

Pouwels, R. et al., 2006. Aanpassing LARCH; Maatwerk in soortmodellen. WOT-rapport 23. WOT Natuur & Milieu, Wageningen.

Bedrijven in het agrarisch natuurbeheer

Wat zijn de kenmerken van de agrarische bedrijven die agrarisch natuurbeheer uitvoeren? Deze vraag staat centraal in dit rapport.

Bedrijven met agrarisch natuurbeheer zijn over het algemeen groter dan bedrijven zonder agrarisch natuurbeheer. Tweederde van het areaal agrarisch natuurbeheer wordt gerealiseerd door de middelgrote en grotere bedrijven. Daarbij gaat het vooral om melkveebedrijven die zich richten op collectief weidevogelbeheer in de vorm van nestbeschermingsmaatregelen. De kleinere bedrijven richten zich vooral op de zwaardere beheerspakketten en zijn vanuit ecologisch oogpunt daarom belangrijker. Echter, de toekomstperspectieven van deze bedrijven zijn op basis van hun kleine omvang ongunstig. De gemiddelde vergoeding voor agrarisch natuurbeheer is te laag voor een structureel perspectief op een levensvatbaar bedrijf.

Meer informatie:

Voskuilen, M.J. & T.J. de Koeijer, 2006. Profiel deelnemers agrarisch natuurbeheer. WOT-rapport 27. WOT Natuur & Milieu, Wageningen.

Naar natuur voor mensen?

In het openbaar bestuur is een verschuiving gaande van een sterke landelijke overheid die ontwikkelingen bepaalt (government) naar een meer op samenwerking gerichte vorm waarbij de overheid samen met boeren, burgers en buitenlui het beleid maakt (governance). Het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) wil inzicht krijgen in de precieze betekenis van deze trend voor het regionale natuurbeleid. Alterra heeft hiervoor in opdracht van de WOT Natuur & Milieu onderzoek gedaan naar natuurbeleid in het Drents-Friese Wold in Nederland en in de Cotswolds in Engeland.

In de Cotswolds krijgt natuur vooral betekenis in relatie tot het agrarisch landschap. Het landschapsschoon staat centraal. De verhoudingen in grondeigendom en bijbehorende machtsposities in de Cotswolds spelen hierbij een belangrijke rol. De meeste natuurwaarden komen voor en worden beheerd op boeren-land. Overeenstemming met grondeigenaren en -gebruikers over het beheer staat daarom centraal.

In het Drents-Friese Wold domineert de natuurfunctie. Het gebied is in 2000 aangegeven als nationaal park en moet een groot-schalig natuurgebied worden zonder zichtbaar menselijk ingrijpen of activiteiten zoals landbouw. Hier beperken gevestigde natuurbelangen de invloed van burgers op het natuurbeleid. De betekenissen van natuur in het Nederlandse natuurbeleid zijn bovendien gesloten in vergelijking met de veel opener landschapsvisie in de Cotswolds. Hierdoor maken andere betekenissen, zoals natuur verweven met landbouw, geen kans. De trend naar 'Natuur voor mensen' is nog maar mondjesmaat doorgedrongen op regionaal niveau.

Meer informatie:

Boonstra, F.G. et al., 2006. "Governance of Nature"; De invloed van institutionele veranderingen in natuurbeleid op de betekenisverlening aan natuur in het Drents-Friese Wold en de Cotswolds. WOT-rapport 33. WOT Natuur & Milieu, Wageningen.

De WOT Natuur & Milieu geeft drie reeksen publicaties uit: WOT-studies, WOT-rapporten en WOT-werkdocumenten. Een volledig overzicht van verschenen publicaties is te vinden op de website: www.wotnatuurenmilieu.wur.nl

*Publicaties van de WOT Natuur & Milieu zijn ook te verkrijgen bij het secretariaat.
Postadres: Postbus 47, 6700 AA Wageningen
E-mail: info.wnm@wur.nl Telefoon: (0317) 47 78 44*